

RELEVANȚA TEORIEI INTELIGENȚELOR MULTIPLE ÎN ÎNVĂȚAREA ISTORIEI

DOI: 10.5281/zenodo.4090491
CZU: 373.091:94

Doctorandă **Monica Maria MIHĂILĂ**
ORCID iD: 0000-0002-6960-0077
Universitatea de Stat din Tiraspol

THE RELEVANCE OF MULTIPLE INTELLIGENCE THEORY IN LEARNING HISTORY

Abstract. *The multiple intelligences theory represents a valuable ally in class work with the newer generations, because the valorization of the dominant intelligences of each student leads to their own knowledge, to the development of the interest in educational offer, as well as the increase of the motivation to be formed for the interest of the society in which they are developing. This theory gives the teacher the opportunity to identify the specifics of the student's intelligence, to optimize and reassess teaching strategies in relation to the particularities of each student and to differentiate the educational activities according to his profile.*

Keywords: *multiple intelligences, student-based education, differentiated instruction, skills.*

Rezumat. *Teoria inteligențelor multiple, reprezintă un aliat prețios în munca în cadrul clasei, deoarece valorizarea inteligențelor dominante ale fiecărui elev conduce la propria cunoaștere, la dezvoltarea interesului față de oferta educațională, precum și la creșterea motivației de a fi format în interesul societății în care se dezvoltă. Această teorie îi oferă cadrului didactic posibilitatea de a identifica specificul de inteligență al elevului, optimizarea și reevaluarea strategiilor didactice în raport cu particularitățile fiecărui elev și diferențierea activităților instructiv-educative în funcție de profilul acestuia.*

Cuvinte-cheie: *inteligente multiple, educația centrată pe elev, instruirea diferențiată, aptitudine.*

În contextul lumii moderne, cu tot mai multă intensitate se pune problema inteligenței, pentru a descrie diferențele dintre oameni și a explica aspectele comportamentale ale acestora. Acceptarea și promovarea paradigmei educaționale post-moderne, ancorate în umanism și constructivism, abordarea educației din perspectiva celui care învață prin valorificarea inteligențelor multiple – sunt doar câteva dintre noile imperative educaționale cărora trebuie să răspundă sistemul de învățământ din țară și care, în ansamblu, reflectă vectorul său european. Recunoașterea individualității, irepetabilității, valorii în sine a fiecărui elev constituie o abordare a educației la baza căreia acesta se situează în centrul întregului proces instructiv-educativ, cu demersurile și mijloacele

sale de a învăța. El deține o poziție-cheie, este participant activ și responsabil de construcția propriei cunoașteri. Atitudinea lui activă și constructivă, dovedită în actul învățării, determină propria lui dezvoltare intelectuală, progresul său.

O problemă cu care ne confruntăm e înțelegerea faptului că a fi inteligent, nu înseamnă a obține performanțe academice de nivel superior. Cunoașterea elevilor din punct de vedere psihopedagogic, care să reflecte nevoile, aspirațiile lor, este primul pas și constituie baza unei educații eficiente.

Pentru valorificarea și dezvoltarea fiecărui elev în parte trebuie să ținem seama de particularitățile lui și de modul de manifestare al fiecăruia. Așadar, e necesară o nouă abordare a instruirii.

Metodologia folosită în cadrul clasei de elevi la clasă trebuie și ea regândită. Prin urmare, valorificarea *inteligențelor multiple* ar fi modul de instruire care răspunde cel mai bine nevoilor elevilor. Educația centrată pe elev se aplică în acord cu disponibilitățile discipolilor, cu interesele lor și cu profilul lor de învățare printr-o gamă de strategii.

Beneficiile sunt deopotrivă numeroase atât pentru elevi (valorificarea și dezvoltarea diferențelor individuale, îmbunătățirea rezultatelor, a gândirii, a rezolvării de probleme, încrederea sporită în capacitatea de a învăța folosind inteligențele multiple, dezvoltarea personală și socială ca parte a curriculumului), cât și pentru profesori. Cunoașterea profilului de inteligență de care dispune o persoană sau alta, a interesului și dezinteresului elevului pentru anumite discipline școlare îi va permite cadrului didactic să personalizeze actul educațional, stabilind strategii didactice de diferențiere și individualizare a instruirii” [6, p. 21].

Dezvoltând acest tip de învățare, cadrul didactic stimulează elevii să devină capabili să elaboreze proiecte personalizate de învățare, să-și asume responsabilitatea desfășurării învățării, conștientizând, aplicând, (auto)evaluând, gestionând și dobândind progresiv autonomie în propria formare [2, p. 63].

Unul dintre cei mai cunoscuți cercetători și profesori în domeniul psihologiei cognitive, Howard Gardner a elaborat o teorie cu privire la natura inteligenței care este, contradictorie perspectivei psihometrice anterioare. El consideră că inteligența este educabilă și nu este o trăsătură înnăscută care domină celelalte abilități pe care le au elevii. O altă idee a sa este aceea că inteligența este localizată pe diferite zone ale creierului care sunt conectate între ele, se susțin una pe alta, dar pot funcționa și independent dacă este nevoie. Inteligența multidimensională, este definită ca abilitate de a rezolva probleme și/sau de a crea produse care să fie valorizate la un moment dat de o cultură umană [3, p. 143].

Publicată în cadrul studiului „*Frames of Mind*” în 1983, teoria inteligențelor multiple H. Gardner o va reanaliza mai târziu în cartea „*Multiple Intelligence. The Theory in Practice. A Reader*” (1993).

În lucrările sale, H. Gardner contestă concepția unitară a inteligenței ca factor general (G) și propune existența unui factor (S). Drept punct de plecare această teorie a avut nemulțumirea față

de practicile pedagogice din sistemul de învățământ care pun în valoare doar „abilitățile lingvistice și logico matematice ale elevilor, testarea superficială a diferențelor psihologice dintre copii cu ajutorul unor teste de inteligență standard”, precum și „viziunea unilaterală a intelectului” [Apud 3, p. 142].

Pornind de la definiția inteligenței, aceasta a suportat modificări de-a lungul timpului. Considerată fiind echivalentă a gândirii, în accepțiunea etimologică, se consideră că inteligența poate stabili legături sau relații între lucruri distincte. Psihologia o definește și ca sistem de operații, dar și ca aptitudine generală ca mai apoi să considere că este concepută ca un nucleu cu abilități specifice [9, p. 82].

În concepția tradițională inteligența este caracterizată ca fiind o capacitate cognitivă uniformă cu care oamenii se nasc și care poate fi măsurată prin intermediul testelor. Pentru H. Gardner inteligența este: abilitatea de a crea un produs nou sau de a rezolva probleme într-un context cultural anume; reprezintă un set de deprinderi ale unui individ care face posibilă rezolvarea unei situații din viața de zi cu zi; reprezintă un potențial biopsihologic de a găsi și a crea soluții la diferite probleme și care conduc la obținerea de noi cunoștințe [1, p. 70].

A da o definiție optimă inteligenței, chiar și în prezent, este greu de realizat, iar din această perspectivă *teoria inteligențelor multiple* este diferită de ideile tradiționale. Referitor la inteligență, H. Gardner a adoptat o poziție fermă împotriva determinării psihometrice a gradului de inteligență propunând metoda observației în medii variate și stimulative. Unul din argumentele sale este că testele de inteligență au putere predictivă doar pentru mediul școlar, succesul școlar nefiind o garanție a reușitei în viață [3, p. 143].

Amintim aici testul elaborat de Alfred Binet și Theodore Simon în 1905 la Paris, pentru a evalua rezultatele elevilor supradotați. Testul lui Binet este cunoscut sub numele de „test de inteligență” care determină performanțele școlare cu exactitate.

H. Gardner contestă sistemele de educație de tip tradițional, deoarece acestea nu dezvoltă intelectul copilului, ci îl determină să își piardă curiozitatea, interesul, creativitatea, curajul, dorința de a explora.

În teoria propusă de Howard Gardner se re-găsește instruirea diferențiată. În accepțiunea sa este foarte important a se învăța diversitatea în școală pentru a o aplica în viață. Autorul teoriei inteligențelor multiple pornește de la observația, conform căreia unii copii deștepți nu au avut rezultate bune la școală, ca de exemplu: W.A. Mozart, Ch. Darwin, S. Freud, A. Einstein, P. Picasso, S. Spielberg. Studiind felul în care aceste persoane au devenit celebri, cum au soluționat probleme specifice, s-a ajuns la concluzia că au recurs la varii combinații de inteligență pentru rezolvarea acestora. Utilitatea acestei observații pentru profesor este un argument în favoarea acceptării premisei conform căreia elevii nu învață în același mod, au potențial, stiluri și atitudini diferite.

Or, pentru a facilita succesul în viață, trebuie să vedem unicitatea elevilor prin valori personale, prin profilul de inteligență, să-i ajutăm să-și descopere propriile interese și nevoi. Prin teoria sa, autorul a demonstrat că intelectul uman este multiplu și că orice individ reprezintă o „colecție de inteligențe”, iar capacitatea cognitivă a unui elev poate fi mai bine descrisă printr-un set de abilități/deprinderi mentale, pe care H. Gardner le-a denumit inteligențe multiple.

În opinia sa, orice individ posedă, într-o măsură mai mare sau mai mică, fiecare dintre aceste inteligențe. Ceea ce îi diferențiază însă pe oameni este gradul lor diferit de dezvoltare și natura unică a combinării acestor inteligențe. „În numeroase moduri, inteligențele multiple par a fi un dar special al copilăriei. Când observăm copii, îi vedem cum își utilizează cu ușurință diferențele inteligențe” [5, p. 94]. Tocmai din această cauză, menționează autorul, unicitatea fiecărei persoane se manifestă prin faptul că are mai dezvoltat un anumit tip de inteligență, ceea ce și îi determină randamentul asimilării cunoștințelor, al interiorizării și al explicării relațiilor, al implicării profesionale. Prin urmare, orice modalitate uniformă de predare este, evident, nesatisfăcătoare, de vreme ce fiecare elev este atât de diferit. De aceea, susține H. Gardner, procesul educațional trebuie planificat și realizat în mod individualizat, din perspectiva inteligențelor multiple. Această confirmare conduce la noi abordări în teoria și practica instruirii, pornind de la premisele potrivit cărora diferențierea indivizilor este o caracteristică

benefică pentru evoluție, fiecare din noi suntem posesorii uneia din cele nouă tipuri de inteligență sau a mai multor tipuri, aflate într-o combinație unică, inedită, sarcina profesorului fiind de a găsi căile dezvoltării tipurilor de inteligență proprie fiecăruia, precum și favorizarea interacțiunii dintre ele, diferențierea reală a instruirii fiind realizată prin modele alternative de învățare activă.

Diferențierea și individualizarea instruirii constituie o problemă pedagogică veche, dar mereu actuală, deoarece oamenii se deosebesc unii de alții nu doar în ceea ce privește felul lor de a gândi și a fi, ci și prin capacitatea și ritmul de învățare, prin atitudinea față de aceasta [7, p. 61].

Tratarea diferențiată se poate realiza prin curriculum diferențiat (trunchi comun, extindere, aprofundare), prin organizarea activității pe centre de învățare (aplicație la teoria inteligențelor multiple a lui H. Gardner), prin organizarea și desfășurarea activității pe grupe, în funcție de tempoul de învățare, dar și prin diferențierea temelor pentru acasă.

Cercetările sale au arătat că fiecare ființă umană posedă un profil cognitiv unic și foarte complex. Pentru început propune opt tipuri de inteligență ca mai apoi să o descopere și pe a noua. Cele nouă tipuri de inteligență sunt: inteligența logico-matematică, inteligența lingvistică, inteligența spațială, inteligența corporal-kinestezică, inteligența muzicală, inteligența interpersonală și inteligența intrapersonală, inteligența naturalistă, inteligența existențială. *Cele nouă tipuri de inteligență se manifestă foarte rar în mod independent, ele acționând practic complementar, concurent, compensatoriu și coordonat în cazul unui anumit individ* [4, p. 143].

Criteriile prin care se definesc inteligențele propuse de H. Gardner sunt următoarele:

- „Se exprimă într-un sistem simbolic de codare, având un cod specific.
- Are o reprezentare proprie pe scoarța cerebrală, o zonă de proiecție relativ bine delimitată din punct de vedere neurologic.
- Dispune de un nucleu operator, adică de un sistem de operații specifice, exercitate asupra anumitor tipuri de informații și declanșate de acestea.
- Are un caracter cvasiuniversal – toate culturile toți oamenii o posedă în proporții variabile” [4, p. 65].

În descrierea tipurilor de inteligență identificate de Gardner vom face o prezentare succintă a acestora și a modului cum ar trebui să gândească profesorul scenariul didactic.

Inteligența verbală/lingvistică reprezintă capacitatea de a folosi eficient cuvintele, perceperea nuanțelor de limbaj, abilitatea de a învăța ușor limbile străine, ușurința în exprimare. De asemenea, poate fi înțeleasă „ca fiind capacitatea de a construi enunțuri”, de a folosi limbajul pentru a găsi anumite informații și pentru a opera cu ele, „respectiv capacitatea de a rezolva probleme” și de a crea produse cu ajutorul „codului lingvistic” [3, p. 143]. Elevii cu inteligență verbală/lingvistică sunt cei cărora le place să citească, să vorbească, să povestească, să scrie, să gândească în cuvinte, să asculte. Domeniile de performanță pentru elevii cu inteligență lingvistică sunt: jurnalism, justiție, literatură, psihologie.

Elevul „are un nucleu operator propriu” demonstrat de capacitatea de a folosi cu ușurință cuvintele, de asemenea dispune de „o zonă corticală dedicată” și folosește un „cod propriu, cel lingvistic” [4, p. 67].

- În scenariul didactic profesorul de istorie:
 - ✓ Își va pune întrebarea *Cum aș putea utiliza limbajul verbal, exprimarea verbală sau cuvântul scris pentru asimilarea acestui concept?*
 - ✓ Apoi, va stabili o sarcină de învățare cum ar fi: *Realizați un cvintet referitor la personalitatea Regelui Decebal.*
 - ✓ Va descoperi abilitățile elevului cu inteligență verbală/lingvistică: *sensibilitate la limbaj, exprimare verbală, compunere, povestire.*
 - ✓ Îl va interesa ce preferă elevul: cuvintele, să citească, să povestească, să scrie, să asculte.
 - ✓ Va observa cum învață elevul cu inteligență verbală/lingvistică: auzind, spunând, văzând cuvinte.

Inteligența logico-matematică presupune capacitatea de a elabora raționamente, de a cuantifica, de a opera cu modele, de a recunoaște și folosi schemele și relațiile abstracte de a ordona date și de a le interpreta, de a efectua operații logice, complexe, de a gândi logic și critic, de a evalua propoziții. „Acest tip de inteligență este adesea corelat cu gândirea științifică matematică. Include capacitatea de a utiliza raționamente inductive

și deductive, de a rezolva probleme abstracte, de a înțelege relațiile complexe dintre concepte idei și lucruri” [10, p. 57]. Elevii cu inteligență logico-matematică vor fi buni matematicieni, contabili, programatori, economiști, informaticieni, fizicieni, chimiști etc. Cel cu o astfel de inteligență calculează, clasifică, măsoară, are rațiune logică.

Elevul dispune de un „nucleu operator” alcătuit din operații ale gândirii „analiza, sinteza, abstractizarea”, inteligența se realizează într-un „cod propriu-limbajul matematic”, sunt implicate anumite zone cerebrale [4, p. 67].

- În scenariul didactic profesorul de istorie:
 - ✓ Își va pune întrebarea *Cum aș putea utiliza limbajul logico-matematic – clasificări, numere, deprinderi de gândire critică – pentru învățarea acestui subiect?*
 - ✓ Apoi, va stabili o sarcină de învățare cum ar fi: *Construiți o axă cronologică cu evenimentele cele mai importante din timpul războaielor daco-romane.*
 - ✓ Va descoperi abilitățile elevului cu inteligență logico-matematică: *operarea cu formule matematice, realizarea de raționamente logice, rezolvarea de probleme, gândire abstractă, capacitatea de a clasifica, a anticipa, a stabili priorități, a formula ipoteze științifice și a înțelege relațiile de cauzalitate.*
 - ✓ Îl va interesa ce preferă elevul: numerele, raționamentele inductive, deductive, operațiile matematice.
 - ✓ Va observa cum învață elevul cu inteligență logico-matematică: folosind gândirea logică, critică, făcând conexiuni, analizând relații complexe dintre concepte, idei și lucruri, calculând, experimentând, efectuând, rezolvând situații-problemă.

Inteligența muzicală/ritmică reprezintă abilitatea de a crea produse cu ajutorul funcțiilor auditive, care au ca rezultat recunoașterea, compunerea, producerea sunetelor, ritmurilor, tonurilor, melodiilor, fragmentelor muzicale, melodiilor, construcțiilor melodice. Elevii cu inteligență muzicală/ritmică vor dori să devină compozitori, soliști, dansatori.

Elevul dispune de „un nucleu operator” care manifestă sensibilitate la sunete, are abilitatea de a compune melodii, prezintă aptitudinea de a cânta. „Codul specific” este exprimat prin muzică. *Are*

o proiecție pe scoarța cerebrală în emisfera dreaptă, prezintă un „caracter universal”, deoarece o întâlnim în toate culturile [Apud 4, p. 66].

- În scenariul didactic profesorul de istorie:
- ✓ Își va pune întrebarea *Cum aş putea utiliza limbajul muzical – muzica sunetul, tonul, ritmul, și melodia – pentru învățarea acestui subiect?*
- ✓ Apoi, va stabili o sarcină de învățare cum ar fi: *Compuneți și fredonați un cântec de luptă al geto-dacilor.*
- ✓ Va descoperi abilitățile elevului cu inteligență muzicală/ritmică: *produce sunete, reacții la ritmuri, melodii, fluierat, fredonat, cântat.*
- ✓ Îl va interesa ce preferă elevul: muzica, ritmurile, sunetele, melodiile, vocile, cântecele.
- ✓ Va observa cum învață elevul cu inteligență muzicală/ritmică: asociind ritmuri, sunete și melodii cu ajutorul muzicii, al aptitudinilor și talentului muzical.

Inteligența vizual-spațială este specifică celor care admiră arta vizuală (pictori, sculptori) și lumea spațială (navigatori, coregrafi), deoarece au capacitatea de a vizualiza, de a percepe spațiul, de a rezolva probleme și de a crea produse cu ajutorul reprezentărilor mentale, al simbolurilor grafice, al diagramelor, al imaginilor și culorilor. Persoanele cu inteligență vizual-spațială au capacitatea de a vedea în detaliu obiectele, precum și capacitatea de a le vizualiza mental și de a accesa aceste imagini după anumite perioade de timp. Elevii dezvoltă interes pentru construirea puzzle-uri, înțelegerea diagramelor, un simț foarte bun de orientare în spațiu, realizarea de schițe, picturi, sculpturi etc. (H. Gardner) [5].

Educații au un „nucleu de operații mentale proprii”, acest lucru ajutându-i să opereze cu arii, volume, distanțe. Dispun de „o zonă corticală majoră de proiecție în emisfera dreaptă”, se manifestă „în cod propriu, – exemplu dimensiune spațială”, „are caracter universal” – hărțile folosite în diverse domenii [4, p. 67]. Acești elevi sunt foarte utili pentru multe domenii a căror specialitate este istoria.

- În scenariul didactic profesorul de istorie:
- ✓ Își va pune întrebarea *Cum aş putea utiliza limbajul grafic – diagrame, simboluri grafice, imagini, culori – pentru a vizualiza procesul, conceptul, ideea sau fenomenul?*

- ✓ Apoi, va stabili o sarcină de învățare cum ar fi: *Confecționați piese de puzzle și realizați harta Daciei Romane.*
- ✓ Va descoperi abilitățile elevului cu inteligență vizual-spațială: *capacitatea de a percepe cu deosebită acuitate culorile, liniile, formele, spațiul, de a vizualiza, a reprezenta grafic imagini în spațiu, de a-și înțelege propria poziție într-un spațiu matricial.*
- ✓ Îl va interesa ce preferă elevul: imaginile, culorile, liniile, formele, spațiul și relațiile dintre aceste elemente, să deseneze, să modeleze, să proiecteze.
- ✓ Va observa cum învață elevul cu inteligență vizual-spațială: vizualizând, văzând și observând reprezentări grafice, folosind ochiul minții, din imagini, gândind tridimensional.

Inteligența naturalistă este înțeleasă ca fiind capacitatea de a dezvolta armonia omului cu natura și „de a crea produse cu ajutorul reprezentărilor despre mediul înconjurător al unor elemente ale acestuia și al schimbărilor de mediu” [3, p. 144]. Elevul este interesat de explorarea și protejarea mediului, a speciilor de plante și animale. Se adaptează mai greu cu domeniile care nu au legătură cu natura. Ca „nucleu operațional” se caracterizează prin observarea, investigarea și cercetarea mediului înconjurător. Nu sunt informații referitoare la o proiecție corticală și un cod propriu [4, p. 68]. Elevul are înclinații către domeniile botanică, zoologie, biologie.

- În scenariul didactic profesorul de istorie:
- ✓ Își va pune întrebarea *Cum aş putea valorifica anumite elemente naturale din mediul înconjurător, abilitățile senzoriale – văzul auzul, mirosul gustul, simțul tactil, datele despre obiecte sau specii din lumea naturală – în activitatea didactică?*
- ✓ Apoi, va stabili o sarcină de învățare cum ar fi: *Realizarea unor analogii privind alegerea locului pentru bășii: loc mlăștinos, loc îngust.*
- ✓ Va descoperi abilitățile elevului cu inteligență naturalistă: *observarea fină a detaliilor senzoriale, realizare de clasificări, observarea mediului.*
- ✓ Îl va interesa ce preferă elevul: natura, fenomenele naturale, să stea în aer liber, să se plimbe.

- ✓ Va observa cum învață elevul cu inteligență naturalistă: observând elementele mediului înconjurător, utilizând informații senzoriale, culegând date, comparând informații din natură.

Inteligența corporal-kinestezică se caracterizează prin implicarea și utilizarea cu eficiență a mișcărilor corporale, prin abilitatea mentală de a coordona mișcările corpului, prin capacitatea „de a crea produse cu ajutorul abilităților motrice și al mișcărilor întregului corp”, coordonate grație unor anumite strategii și abilități cognitive. „Acest tip de inteligență include deprinderi fizice speciale precum coordonarea, echilibrul, dexteritatea, forța, flexibilitatea, viteza, precum și deprinderi la nivelul proprioceptorilor, la nivel tactil și cutanat” [10, p. 58].

În „nucleul operator” au loc operații motrice de precizie și mișcări cu o coordonare foarte bună. „Codul specific” se exprimă prin mișcarea corpului. „Are proiecție cerebrală în cortexul motor” [4, pp. 66-67]. Domenii de performanță: sport, dans, activități practice.

- În scenariul didactic profesorul de istorie:
 - ✓ Își va pune întrebarea *Cum aș putea valorifica limbajul kinestezic – mișcările întregului trup și acțiunea cu diferite obiecte – în această sarcină de învățare?*
 - ✓ Apoi va stabili o sarcină de învățare cum ar fi: *Folosind coduri nonverbale, mimezi sub forma unui joc de rol trăirile interne ale soldaților daci și romani.*
 - ✓ Va descoperi abilitățile elevului cu inteligență corporal-kinestezică: *exprimarea de idei și sentimente prin mișcări, coordonarea mișcărilor, gesticulare, dans, alergare.*
 - ✓ Îl va interesa ce preferă elevul: să se miște, să gesticuleze, să danseze, să atingă. Acești elevi au o bună sensibilitate tactilă. Sunt îndemânatici și folosesc corpul în moduri sugestive și complexe.
 - ✓ Va observa cum învață elevul cu inteligență corporal-kinestezică: mișcându-se și dând dovadă de o bună coordonare motrică, prin activități practice manevrând, participând, implicându-se direct.

Inteligența intrapersonală se referă la înțelegerea propriei persoane și presupune capacitatea de-a avea o reprezentare de sine corectă, de

a avea conștiința stărilor interioare, a propriilor intenții, motivații, de a-și cunoaște temperamentul și dorințele; capacitatea de autodisciplină, autoînțelegere și autoevaluare [10, p. 58]. Acești elevi au capacitatea de a se înțelege pe ei înșiși, de a-și construi o reprezentare de sine precisă, fidelă și de a o utiliza, de a-și analiza propriile emoții, temeri, gânduri, de a-și soluționa problemele și „*de a dezvolta produse grație introspecției, cunoașterii și înțelegerii de sine a conștientizării propriilor sentimente*” [3, p. 144]. Acest tip de inteligență îi ajută pe elevi să-și descopere propria personalitate.

În ceea ce privește „*nucleul operațional, identificăm capacitatea introspectivă de autocunoaștere a individului sub raport afectiv și cognitiv. Prezintă o proiecție corticală specifică, evidențiată în leziunile părții inferioare și superioare ale lobului frontal și la autiști.*” [4, p. 67]. Domenii de performanță: teologie, literatură, cercetare, psihologie, filosofie.

- În scenariul didactic profesorul de istorie:
 - ✓ Își va pune întrebarea *Cum aș putea valorifica limbajul interior – sentimentele, trăirile afective, stările interioare, intențiile motivațiile, interesele proprii în conștientizarea învățării și în asumarea acesteia?*
 - ✓ Apoi va stabili o sarcină de învățare cum ar fi: *Imaginați-vă că sunteți un soldat roman care a rămas în Provincia Romană Dacia. Scrieți o scrisoare împăratului Traian despre problemele pe care le întâmpinați cu localnicii daci.*
 - ✓ Va descoperi abilitățile elevului cu inteligență intrapersonală: *introspecție, înțelegere de sine, analizarea și exprimarea sentimentelor și a gândurilor proprii, autoevaluarea.*
 - ✓ Îl va interesa ce preferă elevul: reflecție personală, etică, morală.
 - ✓ Va observa cum învață elevul cu inteligență intrapersonală: prin autorefecție, metacogniție, exersarea capacității de autocunoaștere și autoapreciere corectă a propriilor sentimente, trăiri, motivații, temeri prin sarcini individualizate.

Inteligența interpersonală reprezintă abilitatea prin care elevul sesizează, evaluează cu rapiditate sentimentele, stările, trăirile, motivațiile celorlalți. „*Aceasta include și capacitatea de a distinge diferite tipuri de realități interpersonale*

și capacitatea de a reacționa eficient în situațiile respective” [10, p. 58]. Elevii care au această inteligență socializează și empatizează mai ușor cu cei din jur, se implică în activități comune, preferă interacțiunea, colaborarea și relațiile sociale. Au „capacitatea de a comunica cu lumea exterioară, de a crea produse grație empatiei” [3, p. 144]. Profesiile pentru care pot opta elevii sunt: avocat, asistent social, jurnalist, psiholog, profesor, formator, consilier, lider politic.

- În scenariul didactic profesorul de istorie:
 - ✓ Își va pune întrebarea *Cum aş putea utiliza colaborarea și cooperarea în cadrul acestei situații de instruire?*
 - ✓ Apoi, va stabili o sarcină de învățare cum ar fi: *Considerați că sunteți jurnalist. Realizați un articol în care să descrieți viața cotidiană în Dacia Romană.*
 - ✓ Va descoperi abilitățile elevului cu inteligență interpersonală: *comunicare verbală și nonverbală, negociere/mediere, înțelegere a celuilalt.*
 - ✓ Îl va interesa ce preferă elevul: relații sociale, interacțiune, colaborare, empatie față de alții, capacitatea de a sesiza, aprecia și înțelege stările, trăirile, intențiile, motivațiile, dorințele celorlalți, dacă mediază cu succes conflictele și dovedește calități de lider.
 - ✓ Va observa cum învață elevul cu inteligență interpersonală: comunicând cu cei din jur, raportându-se la cei din jur, empatizând, observându-i pe cei din jur, interacționând eficient cu cei din jur, în grup, prin activități independente.

Inteligența existențială poate fi percepută ca fiind capacitatea de a filosofa și de a formula întrebări despre sensul vieții și despre existența umană, capacitatea de a înțelege viața moartea, lumea fizică și psihologică. H. Gardner caracterizează acest tip de inteligență ca fiind o modalitate de cunoaștere a lumii, valorificată de filosofi și de cei cu înclinații spre filosofie. Inteligența existențială are un „*caracter cvasiuniversal, iar nucleul operațional poate fi constituit din operații intelectuale complexe: inducția, generalizarea, abstractizarea*” [4, p. 68]. Profesia care solicită acest tip de inteligență: filosof.

- În scenariul didactic profesorul de istorie:
 - ✓ Își va pune întrebarea *Cum aş putea utiliza cunoștințele de istorie și capacitatea de reflecție și de filosofare a elevilor?*
 - ✓ Apoi, va stabili o sarcină de învățare cum ar fi: *Formulați un discurs filosofic despre importanța continuității geto-dacilor în spațiul carpto-danubiano-pontic.*
 - ✓ Va descoperi abilitățile elevului cu inteligență existențială: *reflecție personală, sensibilitate, capacitatea de a pune întrebări, înclinația de a filosofa.*
 - ✓ Îl va interesa ce preferă elevul: să filosofeze, să reflecteze profund, să pună întrebări și să formuleze probleme existențiale, să se miște să gesticuleze, să danseze, să atingă. Acești elevi au o bună sensibilitate tactilă. Sunt îndemânatici și folosesc corpul în moduri sugestive și complexe.
 - ✓ Va observa cum învață elevul cu inteligență existențială: punând întrebări și autoîntrebări despre existența umană, despre lumea fizică și lumea psihologică, reflectând profund în plan interior.

În activitatea didactică o mare provocare o constituie cunoașterea elevului și identificarea potențialului său.

Cum va folosi cadrul didactic această teorie? În primul rând, este necesar cunoașterea profilului de inteligență al elevului; în al doilea rând, se examinează propria strategie de educație din perspectiva diferențelor de potențial uman și, în al treilea rând, instruirea trebuie realizată în conformitate cu profilul de inteligență.

În proiectarea lecției este importantă enumerarea metodelor și procedurilor pe care le folosește cel mai frecvent pentru a identifica tipurile de inteligență. Pentru stimularea, identificarea și dezvoltarea abilităților cognitive multiple se recomandă utilizarea unei palete instructionale cât mai diversificate. Preferabilă ar fi identificarea inteligențelor pentru fiecare lecție în parte [8, p. 38].

Elaborând această teorie, H. Gardner nu a vizat o finalitate educațională. În schimb, a stabilit câteva principii educaționale: elevii să fie încurajați să își utilizeze inteligențele preferate în învățare; activitățile didactice să valorifice diferite forme ale inteligenței; evaluarea învățării să măsoare multiple forme ale inteligenței.

Teoria prezintă o mare valoare euristică, iar reducționismele sunt refuzate din start. La întrebarea „Cum să educăm inteligențele multiple?”, H. Gardner susține că nu există o rețetă unică pentru educarea inteligențelor, iar teoria „încearcă să descrie evoluția și topografia spiritului uman, nu să dezvolte un anumit tip de spirit ori un gen particular de ființă umană” [4, p. 68].

Rezultatul aplicării acestei teorii, după cum relatează M. Cecil Smith (2003), este acela că adolescenții capătă încredere în sine, dobândesc înalte performanțe, trec mai ușor peste dificultățile emoționale, relațiile cu părinții sunt pozitive, înregistrează un procent scăzut pentru problemele

de disciplină. Iar pentru profesori factorul pozitiv este acela că: fac învățarea mai autentică și relevantă, susțin autoevaluarea elevilor, motivează și mobilizează participarea elevilor în alegeri, decizii și control, reduc gradul de directivitate, folosesc o paletă largă de metode, tehnici și procedee [8, p. 42].

Această teorie a constituit baza teoretică a altor direcții de dezvoltare a practicii educaționale, pornind de la constructul de creativitate. Prin importanța acordată domeniului educațional pentru confirmarea unei creații, el confirmă valoarea aplicațiilor practice prin supunerea acestora unei evaluări competente.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Avram S. *Teorii contemporane despre inteligență*. In: Analele Universității „C. Brâncuși”, Târgu-Jiu. Seria *Științe ale educației*, 2010, Nr. 3, pp. 68-74. [citată 16.04.2020]. Disponibil: http://www.utg-jiu.ro/revista/dppd/pdf/2010-03/4_SORIN_AVRAM_VIRTOP.pdf
2. Bliedeanu E., Șerdean I. *Orientări noi în metodologia studierii limbii române la ciclul primar*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
3. Bocoș M.D. *Instruirea interactivă*. București: Editura „Polirom”, 2013.
4. Frumos F. *Didactica. Fundamente și dezvoltări cognitive*. Iași: Editura „Polirom”, 2008.
5. Gardner H. *Tratat de răzgândire*. București: Editura ALL, 2006.
6. Hadârcă M., Cazacu T. *Adaptări curriculare și evaluarea procesului școlar în contextul educației inclusive*. Chișinău: Editura „Cetatea de Sus”, 2012.
7. Jinga I. *Educația și viața cotidiană*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2005.
8. Păcurari O.S., Călinici M.C. *Cunoașterea elevului*. Ed. a II-a. București: Editura „Educația 2000+”, 2009.
9. Pereteatcu M. *Implicații educaționale ale inteligențelor multiple la nivelul învățământului primar și preșcolar*. Bălți: USARB, 2011, pp. 82-85. [citată 16.04.2020]. Disponibil: http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/3470/3/Pereteatcu_inteligente_multiple.pdf
10. Suditu M. *Metode interactive de predare învățare*. Suport de curs. [citată 15.04.2020]. Disponibil: https://www.academia.edu/8833658/Coordonator_Mihaela_Suditu